

Марко Міссіролі

ВІДДАНІСТЬ

З італійської переклала Вікторія Черненко

Київ
BOOKSHEP
2020

— Твоя дружина йшла за мною назирці.

— Моя дружина?

— Аж досі. — Софія пильно поглянула на нього: —
Професоре?

Він глипнув на вхід до аудиторії.

— Думаю, що вона у дворі.

Карло Пентекосте наблизився до вікна й упізнав амарантове пальто Маргарити, яке вона почала носити від початку весни. Та сиділа на низенькому кам'яному мурі, випроставши одну ногу, й читала книжку, знову Немировську*, а вільною рукою притримувала рюкзак. Був кінець березня, і Мілан накрило неочікуваним туманом.

Карло повернувся до студентів. Софія розкладалась у другому ряду, вже витягнувши записник і мигдалеві горішки. Вона здавалася молодшою

* Ірен Немировська (1903–1942) — французька письменниця українсько-єврейського походження. — *Прим. ред.*

за свої двадцять два завдяки мініатюрному личку й ніжним рухам, що пом'якшували лінію її таких несподіваних стегон. Її погляд зупинився на ньому, так само боязко, як і тоді, коли ректор викликав їх за дивних обставин: першокурсниця в туалетній кімнаті першого поверху, він над нею, руки, що пестять її шию, чи ще щось у такому самому дусі. Зважаючи, що версія першокурсниці була одна, потім інша, а далі безліч, — усе це додавало ознак того, що професор Пентекосте і його студентка таки мали близьку зустріч неоднозначного характеру.

Не розпочавши лекції, вдягнув куртку й вийшов з аудиторії, спустився східцями, стишивши ходу у вестибюлі й оглянувся на туалетну кімнату. Тоді для з'ясування обставин він ходив туди з одним із колег, ходив із ректором. І кожному відтворив сценарій того, що звали непорозумінням: як зайшов до чоловічої вбиральні, як справив нужду, як вийшов до загальної частини, мив руки, умивав обличчя і, витираючись, почув із глибини жіночих кабінок глухий звук падіння; як, помітивши прочинені дверцята, знайшов напівпритомну студентку Софію Казадей — під словом «напів» що мав на увазі? Схилився над нею, погукав кілька разів її на ім'я, допоміг їй сісти й підвестися — продемонструвавши ректору, як саме — притримуючи, на мить прихилив її до кутка. Це тривало не більше кількох хвилин, далі дівчина отямилася — і він провів її, щоб та вмила обличчя: раніше він ніколи не звертав уваги на першокурсницю.

Перш ніж підійти до дружини, зупинився, щоб перевірити мобільний: Маргарита не повідомляла, що мала прийти. Прямував до дворика, де вона ще читала на кам'яному підмурку.

— Твоє пальто впізнаєш із сотні, — і вказав на вікно з аудиторії.

— Та даю перепочити ногам. Хотіла вже вставати.

— Закрила книжку й піднялася на ноги. — Ти забув оце, — і простягнула йому пляшечку.

— Ти опинилася тут заради протиалергійного?

— Мені вистачило твоєї недуги минулого тижня.

— Це не добре, що ти навантажувеш ногу.

— Я скористалася метро, — вона поправила йому комір куртки. — На твоєму місці сьогодні я прочитала б лекцію на вулиці, у цьому тумані є щось чарівне.

— Вони відволікатимуться, — поклав руку їй нижче талії, так само, як тоді на вечері в її сестри, де вони познайомилися. Поперекова борозенка виказувала йому треноване тіло. — Хочеш піднятися? Я маю розпочинати.

Маргарита любила його руки, які не були руками вчителя. Він допоміг їй одягти рюкзак, вона провела його до входу.

— Ти справді приїхала сюди, щоб..

— Приїхала та й приїхала, — показала годинник, натякаючи пришвидшитись. Він посміхнувся й рушив.

Щойно чоловік зник за сходами, Маргарита при-тулилася до скляних дверей і схилила голову. Чому їй забракло сміливості провести його до класу? Чому

їй не вистачило духу, як казала її мати, переступити порога та пройтися до того туалету? І чому тремтіла, просто зараз? Потихеньку віддалялась, хотіла зупинитися, проте, змусила себе вийти на вулицю, минути ворота й застебнути пальто. Спинилася, заплющила очі, шукаючи в собі опори для приборкання відчаю: подумала про п'ятдесят хвилин, які вигулькнули звідти так швидко, але дали їй відчуття себе інакшою. Інакшою, наповненою інтригою. Занотувала до щоденника слово «Фізіотерапія», для неї це означало ще й пригоди. Цікаве відчуття охопило її, і вона намагалася зберегти в собі його, неначе антидот її нерішучості, доки за плечами зник університет і попереду з'явилася зупинка таксі. Біль у нозі не стихав, відколи прокинулася. Страждання, яке зачиналося від лобка й котилося до коліна, з'явилося після пробіжки в спортзалі три місяці тому. Відтоді постійно фіксувалася на деталях, які засмучували: замість підборів тепер кросівки, відмовлялася від візитів, де немає ліфта, не мала змоги бігати за дитиною.

Вийняла телефон і побачила повідомлення від власниці з проспекту Конкордія: «Я підписала, дорога Маргарито. А тепер черга за вами». І ще одне від колеги: «Агенція отримала ключі, щоб розпочати процес продажу». Пролунав дзвінок матері. Зігнувала, та все одно телефон тримала в руці, долаючи спокусу зазирнути до Фейсбуку. Щоразу, коли навідувалася до сторінки Софії Казадей, її переповнювали дивні ідеї — кафе, де та працювала, бар, у якому щоранку

снідала, квартал, де мешкала, — наблизитися до тих місць. Дійшла до низки таксі, назвала адресу «Фізіо-Лаба», що по вулиці Каппуччіні, 6 і нарешті перевела подих, умостившись на сидінні й прикривши повіки. Таксист запропонував подовжити шлях, бо на внутрішній кільцевій дорозі тривали ремонтні роботи, вона відповіла, що згодна, не замислюючись більше ні про що. Час від часу кидала оком у вікно: Мілан із його жвавим рухом на тротуарах, і консьєржі під будинками. Раптом згадала про матір, зателефонувала й почула, як та відповіла з першим гудком:

— Мамо.

— Збиралася викликати сантехніка.

— Що сталося?

— Та що, — переводячи подих, — той чортів котел.

— Доброго ранку.

— Мені завжди подобалося так говорити, але твій батько стверджував, що рот жінки має бути чистим.

— Та помовч уже.

— Усе одно я шукала тебе, щоб запитати про дім на проспекті Конкордія.

— Мені саме щойно написали.

— І що скажеш?

— Немає ліфта, але пропозиція цікава. Треба послати Карло глянути на неї, перш ніж виставляти її в агенції.

— А нога?

— Що за підозри, ти чим займаєшся?

— Болить, я знаю.

- Що ти робиш?
— У якому розумінні підозри?
— Підозри.
— Підозри — це докази.
— Ми не на «Одного дня в суді»*, мамо.
— Золотко моє, це життя. — Завагавшись: —
Не хочеш сказати мені, що маєш на увазі?
— Я доїхала, маю попрощатися з тобою.
— Доню моя, — вона стихила голос, — усі твої
підозри ти зможеш розвіяти завтра на зустрічі.
— Ненавиджу.
Мати фиркнула:
— Хочеш туди піти вже кілька місяців поспіль, і я
насилу тобі це влаштувала: десята тридцять, вулиця
Віджевано, 8, код дзвінка F.
— Нагадай мені, чому ти мене переконала.
— Бо туди ходив Діно Буццаті. Запиши собі це на
руці.
— А ти запиши собі день народження моєї свекрухи.
— Я не піду.
— Ще й як підеш.
— О, ні. А ти все ж рано чи пізно заскоч навідати свою
матір, але тільки, якщо на те прокинеться бажання.
Її мати поховала чоловіка й не спала три дні,
сидячи в кріслі, де він читав недільними ранками

* «Одного дня в суді» — програма в стилі телешоу Роберти Петреллудді, яка розповідає про найвідоміші та обговорювані випадки італійської судової хроніки. — Тут і далі — прим. перекл., якщо не зазначено ін.

газети. Урешті промовила: «Для кого ж тепер я готуватиму», — і якийсь час не хотіла більше говорити про того чоловіка, який її призвичаїв до низки ритуалів, до базарчиків із дрібничками, до Текса Віллера*, до витриманості. Він був чоловіком мовчання, щоб не відчувати втрати, вони з матір'ю мусили придумати, як заповнити тишу гомоном. Суперечки, телефонні дзвінки одна одній, бадьорий настрої.

Маргарита заплатила за таксі й вийшла перед «ФізіоЛабом». Була розпашіла, але розуміла, що то нетерплячка. Розкрила рюкзак і перевірила купальник, піну для душа, рушник, гребінець. Поминула стійку реєстрації і пішла в роздягальню, одягнула купальник під шорти — купила новий, коли зрозуміла вид терапії, яку має пройти, — підв'язала волосся, узяла телефон із навушниками, зачавши сумніватися, що косметолог зробив свою роботу поспіхом. Прихопила пляшку води, що її дарував центр своїм клієнтам, і зайшла до реабілітаційної спортзали. Андреа був пунктуальним, цей день виключенням не став. Потиснувши її руку, запитав про біль, вона відповіла, як завжди: «До сліз», — і зникла в кабінці під різкий звук засувки, уже зникаючи ділити цей куток із серйозним 26-річним хлопцем, який намагався полегшити їй майже хронічне запалення.

* Текс Віллер — головний персонаж італійського коміксу, який створили письменник Джан Луїджі Бонеллі й ілюстратор Ауреліо Галлеппіні, уперше його опубліковано в Італії 30 вересня 1948 року.

Той запросив її лягти, вона торкнулася еластичного поясу шортів і поглянула на нього, він кивнув, і вона зняла їх. Хлопець узяв електромедичний пристрій, помістив його на внутрішній бік її стегна і, піднявшись до паху, з достатнім тиском уперся в лобок. Коли це відбувалося, Маргарита концентрувалася на кутку кабіни, примушуючи себе дихати повільно. Той розігрів — як він називав це — тривав десять хвилин, коли вона боролася зі збентеженням. Далі довірилася. Її переконала витримка Андреа, вправність його пальців, опущені очі. Вона також дивилася в інший бік, окрім тих випадків, коли — як-от зараз — він, відклавши електропристрій, намірився відхилити трохи більше її купальник: це була мить, у якій Маргарита шукала першоджерело збудження, окрім деонтології. Намагалася сприймати його нерішучі пальці, коли вони тиснули на лобок і намащували сухожилля. Він накладав великий палець, середній палець, деколи вказівний, притискаючи так, ніби копає. Під час першого сеансу він пояснив їй, що відбуватиметься в ході фізіотерапії: протизапальна дія приладів, ефект витончення рук, вправи, які вона муситиме пройти в тренажерній залі. На все про все — двадцять п'ять відвідувань, крім контрольних оглядів і УЗО, та дві тисячі вісімсот двадцять євро. Вона не могла собі цього дозволити чи то пак, майже не могла, спробувала відвідувати державні заклади медицини, але почувалася виснаженою в нескінченних очікуваннях, підкупивши себе вибором, що її батько назвав

би «легко». Легко було заплатити три тисячі євро за фізіотерапевта, легко було неповнолітньою дозволити подарувати собі Інтеррейл*, навіть не будучи однією з перших у класі, легко було задовольнятися роботою агентки з нерухомості, маючи на плечах голову архітектора. Легко, ймовірно, було й переплутати терапевтичні маніпуляції зі хтивістю.

А тепер, коли її фізіотерапевт із правильною інтенсивністю рухався своїми доторками до межі дозволеного, чекаючи, що вона чітко вкаже йому на точне місце болю, Маргарита думками повернулася туди: її чоловік, двері вбиральні, 5-й університетський корпус, перший поверх, жіночий туалет. Оце було тим «точним місцем», яке боліло їй уже місяців зо два. Вона відхилила цю думку, як звикла це робити останнім часом, закидаючи щоразу чоло. Чи була вона уважною донькою і завжди готовою допомогти? Могла бути нею набагато менше. Вона була агентом із нерухомості, яка не зловживала часом між переглядом одного об'єкта й іншого. А могла б зловживати. Чи була вона пацієнткою, яка ніколи не дозволила б собі піддатися спокусі насолодитися трьома досвідченими пальцями фахівця? А могла б. Щоразу, коли Маргариту обсідали думки про той туалет, їй вдавалося долати свій норів, абстрагувавшись від підозри.

* Interrail – залізничний пропуск, який можуть придбати мешканці Європи.

Андреа запитав, чи вщухає біль саме там, де він масажує. Їй достатньо було б сказати: «Трохи праворуч», — щоб задовольнити свої фантазії. Андреа поступово просувався б праворуч, і результат не забарився б: сили небесні, яка насолода.

Натомість сказала:

— Трохи ліворуч.

Він — змістивши руки:

— А біль зростає на вечір?

— День на день не випадає.

— А ти вправи виконуєш?

— День на день не випадає, — уможуєчись на кушетці, — теоретично, я жінка добросовісна.

— Жінки всі так кажуть.

— Усі?

— А потім відступають назад.

— Тобто?

— Не вирішують проблему належно. — Їй одразу натиснув: — Саме в цьому місці потовщення, чи відчуваєш?

Вона промовчала. Вона була «всіма» жінками, які переповнювали це місце, з отим купальником, який придбала зумисно, перлінками в мочках вух і квартирою в центрі, з чоловіком сумнівної поведінки і своєю податливістю.

— Відчутно, що ти любиш свою роботу, Андреа.

Він зменшив інтенсивність натискань.

— Я хочу сказати, що ти молодець. Тобі казали, що ти молодець?

— Траплялося, — він відійшов від неї та обійшов кушетку, промасажував нижню частину ноги й піднявся вище. Маргарита відчувала, як неспішно він наближається до пупка, захоплюючи сухожилля сантиметр за сантиметром. Дозволила уявити, яким він був би в ліжку. Мабуть, брутальним і, ймовірно, невмілим. Прикинула на мить два пустих приміщення, куди вона могла б його привести: бульвар Саботіно, 3 — квартира, яку ніяк не могли здати в оренду через непомірно високі комунальні, — і трьохкімнатна з маленькою джакузі на вулиці Бацціні, 8.

— Трохи праворуч, — ураз прошепотіла, подивувавшись сама з себе.

Він сповільнився:

— Праворуч?

— Так, трішечки.

Андреа знав, що рухатися праворуч помилково. Кінчики пальців були точнісінько на найбільчійшій точці сухожилля і як слід прощипували саме те болюче місце. Трохи праворуч було би ризиковано, окрім хіба що мінімального поруху: опустити мізинець, щоб насолодитися теплом, вогкістю, різною текстурою шкіри і, нарешті, підняти його, не перервавши роботу. Він ніколи цього не робив, але його колеги показали йому виконання, яке зберегло б професіональне обличчя. Щоразу, коли траплявся випадок аддуктивного тендиніту і пацієнтка була цікавою, вони бігли один поперед одного, аби їм її призначили. Маргарита стала його пацієнткою через очеви-

дну неприкметність. Мила жіночка, трохи безлика. Натомість її тіло приховувало сюрпризи: і зовсім не через гармонійну мускулатуру, стрункі й сильні ноги чи гладкі стегна. Воно було одкровенням того, як вона прагнула співпрацювати, випростуючи сухожилля й суглоби, й сама викладалася повністю протягом п'ятдесяти хвилин такого лікувального напруження. Андреа любив мовчанку цієї жінки, адже це допомагало йому концентруватися на роботі, складалося таке враження, що в Маргарити або не було жодних думок, або ж — бозна-звідки — вони з'являлися. Отож він ніколи не дивився на неї, ніби боячись заскочити її серед зблисків підсвідомості. Відчував її запах: це був невловимий аромат молока, який досі йому не траплявся, — він тонував у ньому, допоки вона не зникала в душовій.

Поглянув на годинник — мав іще п'ять хвилин. Тоді допоміг їй зігнути ногу й запитав, де біль посилюється зі згинанням. Стало зрозуміло, що він має розслабити невелику судому на рівні стегнової кістки. Її щиколотку він поклав собі на плече і наліг на задню частину стегна, затискаючи групу м'язів, коли відчув, що защемлення поглибилося. Вона застогнала, як на першому прийомі, це було радше охкання, ніж крик. «Спокійно», — мовив їй і, затиснувши вдруге, ще раз прослухав той стогін, що давав йому знати про інше. Тож був, як і його колеги? Рухи були легкими і швидкими, аж доки натрудив собі руку. Поклав її ногу на кушетку.

— А зараз попрацюй трохи на еліптичному тренажері, пізніше Аліче тобі допоможе з вправами.

— Аліче?

— Я сьогодні піду раніше. Проте завтра ти маєш навідатися. Цей запальний процес мені не подобається.

— Навіть завтра?

— Якщо зможеш, так.

Обдумувала.

— У мене вийде о дев'ятій. Випростала спину й звісила неслухняні ноги: — А куди ти йдеш сьогодні пообідати?

Він почав відкривати кабінку. Натягувала шорти:

— Та це твої справи, пробач мені.

(Річ у тім, що бути вільним у Мілані пообідати — це новина.)

— Я буду не зовсім вільним.

— Справді? — Маргаритине обличчя виказало збентеження. — Пробач, це сильніше за мене, — і прослизнувши повз нього, забралася на тренажер у спортзалі.

Андреа продовжував дивитися на неї, потім пішов у роздягальню. Переодягся швидко й, виходячи з «ФізіоЛаба», уже не думав ні про неї, ні про інших пацієнтів. Колись він мав звичку думати про їхні тіла: як лікувати, як організувати час, як оптимізувати

сеанси. А потім він навчився їх забувати, прогулюючись аристократичними кварталами Мілана, поблизу вулиці Капуччіні, там, де раптово вигулькує проспект Буенос-Айрес із його навіженим дорожнім рухом, бо Мілан — складний. «Складний» — це прикметник, що його вчителі й усі інші насаджували йому змалку. Складний: мало говорить. Складний: не слухає. Складний: віддухопелив товариша. Складний: раптово відмовився від свого собаки. Складний: ніколи не мав подрути, натомість багато помилкових стосунків. Складний: Андреа Манфреді. І коли його мати казала, що її син складний, як Мілан, — ускладнений лише на перший погляд, — він знав, що то значило би, коли тебе зрозуміли б.

Тож нині він потребував саме цього: «почуватися частинкою», дефілюючи біля вілли Інверніці повз неймовірних фламінго у фонтані, під показними будівлями в стилі модерн, що почорніли від трафіку, повертаючись назад вулицями, які вели до «Порта Венеція»*, із шахраями, африканцями й містянами один поряд з іншим на притрушених свіжою травою рейках бульвару П'яве. Ними він простував із кілометр — у такий спосіб він крокував, тримаючи руки в кишенях, із похиленими плечами, майже елегантно — прибувши на площу Тріколоре й сів на дев'ятку

* «Порта Венеція» — станція лінії М1 Міланського метрополітену, яку розміщено біля Венеціанських воріт колишніх міських кріпосних мурів.

до Порта Романа* — околиці Мілана, перш ніж місто стало модним. Він там виріс, його батьки двадцять три роки мали газетного кіоска перед церквою Сант Андреа. У кіоску він заробив на навчання з фізіотерапії, працюючи з рання до вечора влітку шість років поспіль та ще й дві зими повністю. Він знав, як зібрати гарний урожай на газетах і дотримуватися своєї філософії експозиції: між журналами вставляв щось інакше, комікси Марвел або ілюстрації з тваринами чи альбоми Паніні. Батько дозволяв йому це зробити, а потім прибирав. Його батько завжди прибирав, навіть того дня він схилився над коробкою й уважно розкладав журнали «Уранія», що продавали за ціною два євро.

— Я туди не піду, — сказав він, побачивши Андреа.

— Упертюх, — мати вийшла з кіоску, подавши знака. Андреа бере батька за руку, допомагаючи йому піднятися, у того сльозяться очі, він тримає його, а мати тим часом подає йому папку з медичними висновками.

— Скажіть мені.

Перейшовши вулицю, минули церкву, притулившись один до одного так близько, ніби їм було холодно, далі батько знову каже:

— Я туди не піду.

— Знадобилося два місяці, щоб записатися.

* Ворота Порта Романа — одні з десяти воріт третьої стіни Мілана, яку споруджено в період між 1548 і 1560 рр.

- Ти як твоя мама.
- Це просто огляд.
- Не наполягай.
- Роби, як знаєш.

Зазвичай робив так, як йому подобалося, відколи хлопці з бару «Рок» знайшли його напівживим навпроти кіоску, він тримався за ліву руку й скаржився на біль у грудях. Перед тим вийшов із лікарні з трьома шунтами і вигуком, що Ватикан — це не Папа, а кардинали — й Інтер — не Моратті*, а гравці — вони вартували йому розбитого серця. Потім вимовив: кіоск. А медики ж йому роз'яснили: чотири години нічного відпочинку протягом усього життя підривали його серцевий м'яз. Тепер він дозволяв собі спати додаткову годину, припинив надривати голос при перегляді «Спортивної неділі», страждати, робити пару затяжок жінчиних «Мальборо». Він полишив звичку турбуватися, перш ніж потреба з'являється насправді. Чи впорається Андреа? Чи впорається Марія? У нього був лише такий наказ: дослухатися самого себе.

- Дай себе оглянути й припини.
- Заведи собі пса й не турбуйся про мене.

Андреа слідував за ним на півкроку і продовжував іти за ним до лави біля гойдалок. Вони сіли, сонце було слабким від туману, і батько застібнув поло на

* Массімо Моратті — власник и президент (1995–2004 і 2006–2013) футбольного клубу «Інтернаціонале» (Мілан).

всі гудзики, тону в джинсах, де ноги хиталися, ніби маятники.

— Береш собі німецьку вівчарку та й матимеш щастя.

На лавці навпроти сиділа дівчина й тримаючи поперед себе шкіряного рюкзака, витягувала щось звідти і їла. Андреа розглядав її, вона здалася йому дещо меланхолійною.

— Або ж маремму*, — батько випрямив спину, схопившись за плече.

— Сам візьми.

— Так ти перестанеш вовтузитися зі мною, — досі тримаючись за плече.

— Що з тобою?

— Коли я сиджу на стільчику, мені зводять м'язи.

Андреа подивився на свої руки. Вони були широкі й гладкі, безіменний палець довший від указівного. Він стулив їх, потер, він постійно потирав їх у моменти нерішучості. Кутиком очей подивився на батька, який схопився за плече. Спробував проігнорувати його, дивився на меланхолійну дівчину й помітив, що й вона зиркала на нього, на тлі нянь-південноамериканок, які розмовляли на гоїдалках. Підніс свої долоні до обличчя. Вони й досі віддавали запахом Маргарити. Він опустив їх.

— Де тобі болить?

* Маремма — абруцька вівчарка, рідкісна порода собак-пастухів, яка походить з регіонів Центральної Італії Абруцці й Маремма.